

LAUMANVARTIJAN KOULUTUS

OIKEA TAPA KÄSITELLÄ LAUMANVARTIJAA

Hyväkäyttöksinen, yhteiskuntakelpoinen laumanvartija saadaan aikaiseksi positiivisilla koulutusmetodeilla ja asiallisesti hankitulla fyysisellä ja psyykkisellä hallinnalla koiraan. Koulutettaessa laumanvartijaa haluttu käytös huomioidaan ja palkitaan sekä minimoidaan huonon käytöksen esiintymismahdollisuudet. Mitä useammin päästään vahvistamaan oikeaa käytöstä sitä nopeammin ja pysyvämmiin koira sen oppii. Parhaat palkinnot ovat kokemuksen mukaan herkkupalat, omistajan huomio tai koiran kannalta miellyttävä tapahtuma, joka seuraa välittömästi oikein tekemisen jälkeen. Ruokaa tarjotaan nälkäiselle koiralle, huomio on laumakoiralle tärkeää ja omistajan tarjoama elämys voi hyvämuistiselle laumanvartijalle olla todella merkityksellinen ja kerralla opettava kokemus. Samalla se nostaa omistajan arvoa koiran silmissä. Ihmisen ja laumanvartijan suhdetta kuvataan monesti ennemmin tasavertaiseksi kuin johtaja-palvelija tyyppiseksi. Koiran vapauden ja rajoitteiden kanssa tasapainoilu voi olla vaikeaa, jos sen kanssa eletään laumanvartijalle epätyypillisessä ympäristössä. Laumanvartijan alkuperäinen ympäristö on rauhallinen ja iso alue, jossa se vartio tavallisimmin lampaita tai se on piha-alue, jonka ympärillä talon väki pitää eläimiään. Näin koiralla on mahdollisuus toteuttaa itseään ja se säilyy stressittömänä ja tasapainoisena.

Koiran luottamusta ja kunnioitusta ei voi hankkia pelottelun ja uhkaamisen keinoin, vaan käyttäytymällä koiran kannalta oikein. Aito arvonnousu on taattu, kun koira huomaa omistajansa olevan fiksu, kekseliäs ja hyödyllinen. Lisäksi itsevarman, hallitsevuuteen taipuvaisen ja hierarkiatietoisen koiran kanssa on syytä käyttäytyä kaikissa arkipäivän tilanteissa tavoilla, jotka kuuluvat statukseltaan korkeassa asemassa olevalle laumanjäsenelle. Siis päättäväisesti, johdonmukaisesti, oikeudenmukaisesti, rauhallisesti ja ystävällisesti.

Kieltäminen ei opeta oikeaa käytöstä! Jos ei-toivottua käytöstä ilmenee, jätetään se tilanteesta riippuen huomioimatta tai puututaan siihen oikea-aikaisesti. Ojentamisen jälkeen on koiralle ehdottomasti annettava mahdollisuus tehdä asia oikein. Onnistuneesta suorituksesta seuraa luonnollisesti palkkio. Hyväksytyjä käytösvaihtoehtoja on opetettava etukäteen, jolloin kielletty aikomus voidaan suoraan oikaista antamalla sujuvasti joku niistä tilalle. Silloin ei siis ei-sanaa tarvitse käyttää. Tästä on se etu, että EI ei "kulu", vaan säilyttää tehonsa paremman varalle, jolloin sitä käytetään tyytymättömän naaman ilmeen ja tuiman äänensävyyn kera. Näin se äitikoiraakin on pentujaan ojentanut muristen, hampaitaan väläytellen ja uhkaavaa tunnetilaa elehtien. Tehosteet säädellään yksilön mukaan, murinan ihminen korvaa luontevasti paheksuntaa ilmentävällä ei-sanalla.

Ei-sanana merkitys on ennen sen käyttöä erikseen opetettava koiralle rauhallisessa lavastetussa tilanteessa. Koira voi estää tekemästä jotain myös omalla kropallaan esim. kiilaamalla sen eteen, ennen kuin se ryntää oviaukosta, taakse jääminen palkitaan. Nämä koirat ymmärtävät hyvin ihmisenkin koiramaista kommunikointia. Itse ne toimivat paljon pelkästään omistajan eleiden--joskus tuntuu, että jopa ajatusten---perusteella, ja vuosien myötä tutun koiran kanssa eläminen ei juuri sanoja tarvitse.

VILLI JA VAPAA

Laumanvartijan elämään puuttuminen on tehtävä taitavasti, koska se haluaa luontaisesti olla "villi ja vapaa" määräten itse omasta toiminnastaan. Pakottaminen provosoi laumanvartijan

helposti vastarintaan ja silloin kehitellään käytännössä taistelutilannetta, jopa fyysisten voimien koettelua. Tämä on vaarallista ison ja painavan koiran kanssa. Toisaalta pakottaminen voi aiheuttaa koiran "lukkiutumisen", jolloin korkeasta stressitasosta johtuen sen "kaikki väylät ovat tukossa". Koiraan ei saa kontaktia, vaan se on jähmettynyt "omaan maailmaansa", koska ei ymmärrä miksi pitäisi toimia omistajan haluamalla tavalla. Vaadittuun toimintaan sisältyy kenties joku uhka, jonka koira rekisteröi, mutta omistaja ei. Esimerkkinä kerron omasta maremano-abruzzese uroksestani, joka oli hyvin itsevarma, hallitseva ja rauhaa rakastava. Koulutin koiraryhmää, joka suoritti paikalla makuuta. Koirani istui vieressäni ja annoin sille maahan käskyn olettaen tietysti, että se asettuu sivulleni makuulle kasvot ryhmään päin. Koira empi, jolloin toistin käskyn. Koska se ei vieläkään käynyt makuulle, ajattelin, että antaa olla. Hetken kuluttua huomasin sen kuitenkin olevan makuuasennossa edessäni kylki ryhmään päin. Tämä oli koiran mielestä huomattavasti turvallisempi ratkaisu ja samalla se pystyi suojaamaan minua kahdeltakymmeneltä mahdollisesti uhkaavalta silmäparilta.

HALLINTA

Oman fyysisen voiman näyttäminen laumanvartijalle sen ollessa pentu, on välttämätöntä, jotta koira olisi "hanskassa" myös isona aikuisena. Jos pentu kokee, että rimpuilu, omistajan hinaaminen taluttimessa ojanpohjalta toiselle ja kaikenlainen röyhkeily ei ole sallittua eikä johda sen kannalta positiiviseen lopputulokseen, se lopettaa tällaiset yritykset ja kokeilee ennen pitkää jotain muuta. Siis edellä mainituissa tilanteissa antaa periksi: rauhoittuu, löysää taluttimen ja alkaa esittää fiksuja käytösvaihtoehtoja. Näistä tietysti seuraa kunnan palkinto. Pentuajan kokemus omistajan fyysisestä voimasta ja periksiantamattomuudesta säilyy sen muistissa loppuelämän. Aikuisena ja 50kg painavana se pysähtyy oitis tuntiessaan vastustuksen taluttimen kiristyessä.

Aivan perustavaa laatua oleva asia laumanvartijan hallinnassa on se, että koira on opetettu pitämään omistajansa käsittelystä. Jos koira hyväksyy vastustelematta ja pelkäämättä turkkinsa harjaamisen, kynsien leikkuun, hampaiden katsomisen ym. hoitotoimenpiteitä, on luotu erinomainen perusta koiran kokonaishallintaan. Koira luottaa omistajaansa ja myös tunnustaa tämän arvovallan suostumalla käsittelyyn. Hämmästyttävän monella koiranomistajalla on vaikeuksia näissä asioissa ja voi vain kysyä, että miten sitten onnistuu aikuisemmän koiran hallitseminen vielä vaikeammassa tilanteissa.

Itsepäisen ja kookkaan koiran hallinta ei voi koskaan perustua pelkkään voiman käyttöön. Oleellista on hyvä suhde ja koiran henkinen hallitseminen oman korkeamman arvoaseman turvin ja koiralle opettujen tapojen avulla. Laumanvartijan taivuttaminen omistajan tahtoon voi olla vaikeaa. Se ei kuitenkaan aina voi tehdä oman päänsä mukaan eläessään ihmisten kanssa. Jos periksiantamista palkitaan riittävästi, suostuu koira kuin koira pikku hiljaa taipumaan omistajan tahtoon vapaaehtoisesti. Asioiden selvittäminen alle puoli vuotiaalle on huomattavasti helpompaa kuin jo hormonitoimintansa hurmoksessa olevalle urokselle.

Kärsivällisyys ja diplomatia sekä taito lukea koiransa ajatuksia sen "takaraivosta" ovat hyvin varustetun laumanvartijan omistajan ominaisuuksia. Koska nämä koirat ovat normaalisti rauhallisia, on omistajalla mahdollisuus pysyä mukana niiden erilaisten reaktioiden kehittämisessä ja ohjata ajoissa sopivaan käyttäytymiseen.

LAUMANVARTIJA EI METSÄSTÄ

Laumanvartijakoirilla ei kuulu olla metsästyskäyttäytymiseen liittyviä liikemalleja, joten ne

eivät lähde takaa-ajoon saalistaakseen reviirin lähellä juoksentelevaa kettua vaan uhan selvittämisen- ja kartoitustarkoituksessa. Koulutuksen näkökulmasta ajateltuna saalistuskäyttäytymisen puuttuminen sulkee pois sellaiset palkinnot ja harrastukset, joiden tarkoitus on vedota koiran tähän ominaisuuteen.

Ulkomuodoltaan laumanvartijat ovat pentumaisen herttaisen näköisiä ja niillä on aikuisenakin käytöksessään paljon pentumaisia eleitä, jotka voivat näkyä hyvin voimakkaina joissakin tilanteissa riippuen koiran yksilöllisestä perusluonteesta. Monet näistä eleistä ovat nöyryyttä osoittavia ja ympäristöä tai koiraa itseään rauhoittavia. Elehtiessään näin koira kokee olonsa enemmän tai vähemmän epämiellyttäväksi.

ITSENÄINEN

Ihmisen ohjauksessa oleminen ei ole laumanvartijalle luontaista ja itsestään selvää kuten saksanpaimenkoiralle tai muille ihmisten kanssa työskenteleviksi tarkoitetuille roduille. Koulutuksen eräänä vaikeutena voi olla miellyttämishalun puute, jolloin koira ei tee mitään mikä sitä ei huvita. Yleensä laumanvartija tuntuu aina pohtivan tekemisiensä järkipäisyyttä, hyötyä ja energiataloudellisuutta. Keppien perässä juokseminen tai tottelevaisuuskilpailuissa vaadittavien liikesarjojen suorittaminen ei useimpien laumanvartijoiden mielestä täytä niiden toimimisen ehtoja. Jos koiralla on kuitenkin hyvä suhde ohjaajaansa, palkinto on oikean makuinen ja kehuminen on sydämestä annettua, voi koira jopa kerran hakea pallonkin omistajalleen. Itse asiassa "oikeasta narusta vedettynä" ne tekevät useinkin kuten omistaja haluaa. Saadakseen lisää huomiota koira tarjoaa käyttäytymistä palkinnon toivossa uudestaan. Tähän kannattaa tarttua, koska silloin koiran motivaatio on kohdallaan. Sanoisin, että paras tapa kouluttaa laumanvartijaa on myötäillä ja vahvistaa sen spontaaneja tunnetiloja ja fiksua haluttua käyttäytymistä. Asioita kannattaa opettaa yksin ja rauhallisessa ympäristössä, jossa koira pystyy keskittymään. Arkipäivän tarpeelliset hyvät tavat voi opettaa päivän askareiden lomassa ja lenkeillä käydessä. Laumanvartijat kyllästyvät nopeasti, joten pitkiä koulutusrupeamia ne eivät tarvitse.

Itse opetan koirilleni luoksetulon, koska haluan antaa niille paljon vapautta myös alueemme ulkopuolella. Kun pidän koiraa mukanani ja olen paikoillani, haluan, että koira käy makuulle eikä sählää ympäriinsä. Vetävä koira on rasittava, eikä sellaisen kanssa ole mukava liikkua. Opetan löysällä taluttimella kulkemisen, mikä on ehdoton edellytys tyylikkääseen tapaan ohittaa toisia koiria. Taluttimessa mennään aina ohi, toisten koirien kanssa seurustelun sallin vain koirani ollessa irti. Koirani oppivat myös mitä tarkoittaa odota ja ei. Näyttelyissä on osattava olla fiksusti, siksi harjoittelen myös kehäkäyttäytymisen niiden kanssa.

RAUHALLINEN

Laumanvartijoilla kuuluu olla rauhallinen luonne. Tämä tarkoittaa sitä, että koira tottelee yleensä viiveellä. Luonteen perinnöllistä vilkkausastetta ei voi muuttaa koulutuksella. Joskus esim. luoksetulossa hidastelu voi johtua siitä, että omistajan äänensävy on vihainen eli etäisyyttä lisäävä. Laumanvartijasta ei ole turvallista juosta uhkaa kohti, siksi se tekee asian hitaasti ja mielellään vielä kohteliaasti kaartuen. Salamannopeus näkyy vain todellisissa puolustustilanteissa omalla reviirillä tai oman eläinlauman joutuessa uhatuksi. Jotkut stressaantuvat ja voivat ärsyntyäkin ympäröivästä hälinästä koulutuskentällä ja silloin eivät hanhenmaksapallerotkaan maistu. Tilanteen tarkkailu on tärkeämpää kuin ohjeiden kuunteleminen. Ryhmäkoulutuksissa on järkevää asettaa koiransa kanssa mahdollisimman rauhalliseen paikkaan kauemmas muista. Kun koira tottuu tilanteeseen, alkaa stressi helpottaa ja ruoka maistaa. Kinkulla, broilerinsydämällä ja savukalalla on uskomaton teho, eikä saa

lannistua, jos koira ei heti pysty niitä arvostamaan. Stressaantuminen on oppimisen este. Sen poistumiseen tarvitaan aikaa. Suurin laumanvartijoiden stressin aiheuttaja on liian rajoitteinen elämä: asuminen ärsykerikkaassa lähiössä, jossa ei ole omaa vartioitavaa aluetta, ulkoileminen pääasiassa taluttimessa tai pienessä tarhassa sekä ihmisen asettamat suuret vaatimukset ja säännöt, jotka rajoittavat niiden vapautta ja omaehtoisuutta. Jos stressitaso on jo valmiiksi korkea, ei siihen enää paljoa tarvita ja koira on koulutusmielessä toimimaton. Vain ympäristöolosuhteiden muuttuminen laumanvartijalle sopivaksi nollaa stressitason, jonka jälkeen oppiminen on mahdollista. Ympäristöön kuuluu myös koiran omistaja, jonka käyttäytymiseen on myös usein aiheutta puuttua.

HYVÄMUISTINEN

Laumanvartijan luonteenpiirteisiin kuuluu myös pehmeys, joka tarkoittaa sitä, että se muistaa "vahvat" tapahtumat pysyvästi ja pitkään. Tapahtumat voivat olla koiran kannalta sekä myönteisiä että kielteisiä. Positiivinen tunne-elämys voi johtaa kerralla oppimiseen. Tämä on "norsun muistin" etu ja laumanvartijan kouluttamisen helppous. Asioiden toistamista tarvitaan huomattavasti vähemmän kuin kovemman koiran kanssa, joka kouluttajan eduksi sallii myös kohtuullista "mokailua".

Epämielilyttävien kokemusten muistaminen taas voi johtaa elinikäisiin ongelmiin koiran kannalta. Siksi laumanvartijaa on kasvatettava ensimmäisen ikävuoden ajan "turvassa". Paljon puhutaan siitä, miten tärkeää on sosiaalistaa koira jo pikkupennusta kaikkeen mahdolliseen. Siis käytännössä sitä raahataan paikasta ja tapahtumasta toiseen. Hyvämuistiselle herkälle koiralle tämä voi olla kuitenkin enemmän haitaksi kuin hyödyksi. Vähempikin riittäisi, koska silloin on pienempi riski, että sattuu jotain epämielilyttävää. Tähän tulokseen olen itse tullut tuotuaani Italiasta useita jo pentuiän ohittaneita koiria, jotka ovat nähneet vain omat lampaansa ja alueensa tai eläneet laumassa tarhaolosuhteissa kasvattajan tuodessa ruokaa pari kertaa päivässä. Vieraita ihmisiä ne ovat tavanneet ehkä muutamia. He ovat olleet kilttejä ja rauhallisia eikä pentu ole pelästynyt. Useimmat tuontikoirani ovat hämmästykseni olleet "kuin kalat vedessä" saavuttuaan tänne Suomeen täysin erilaisiin olosuhteisiin. Tällainen sopeutumiskyky kuvaa tasapainoista luonnetta ja hyviä hermoja. Ja...hermorakenne kasvaa vankaksi rauhallisissa oloissa, jossa saa nukkua ja valvoa omaan tahtiinsa ilman (suonette anteeksi?!) ihmisen häirintää. Jos koiran perusturvallisuus on vankka, sietää se myöhemmin suuriakin muutoksia järkyttymättä.

Herkät, "mimosankukkatyyppiset" koirat voivat reagoida hyvin voimakkain alistumiselein koulutustilanteissa, koska ne kokevat helposti asiat ja omistajan eleet uhkaaviksi. Iso, viehättävä narttuni esim. esiintyy hyvin vaikuttavasti kun lähestyn sitä talutin kädessä: se vajoaa maahan ja ilme on armoa aneleva: "Älä ihmeessä enää lyö, pliiiiiis, PLIIS". Kun panta on kaulassa on kaikki taas ok. Käyttäytymisen syy löytyy sen pentuajalta. Olin suunnitellut sille huikeaa näyttelyuraa ja piti harjoitella kehäkäyttäytymistä. No, hermohan siinä meni, sillä koira ei liikkunut mihinkään. Otin sitten hieman rivakamman otteen ja vedin sitä taluttimessa. Toinen vaihtoehto olisi ollut asentaa pyörät sen alle. Herkälle pennulle tällainen käsittely oli liikaa, tajusin sen joitakin kuukausia myöhemmin. Nykyäänkin taluttimen näkeminen herättää koirassa mielikuvan pentuajan raahaamisesta, ikää sillä on jo 10 vuotta. Muotovalioksi tullessaan samainen koira osoitti inhoaan kehässä heittäytymällä näyttävästi kyljelleen kesken tuomarin arvostelun. Se ei sietänyt sitä, että korjailin jalkojen asentoa saadakseni sen veltoon olemukseen jonkinlaista ryhdikkyyttä. Tämän tyyppisen koiran omistajan on siis kontrolloitava oman kehonsa viestintää ja äänen käyttöönsä tavallista tarkemmin ja varottava pakotteiden käyttöä koulutuksessa. Yleensä sormen kohottaminen ja koiraan suoraan katsominen ovat riittävä huomautus tällaiselle koirayksilölle. "Karski-Arskaa"

tyyppiset koirat taas kestävät reippaampaa käsittelyä ja ohjaamista.

PUOLUSTUSHALUINEN

Voimakas perintötekijöissä oleva vartiointitaiipumus herää iän myötä ja kohdistuu asioihin, joihin ympäristö ja ohjaus ovat sitä kasvun myötä tukeneet. Sitä ei pidä provosoida tai koskaan nostattaa ihmistä vastaan painimalla tai leikkimällä repimisleikkejä huvin vuoksi tai palkkioksi. Näillä koirilla leikkimielisen taistelun ja aggressiivisen puolustushalun raja voi olla hiuksenhieno. Leikkinä alkanut voi muuttua hetkessä totiseksi omistamishalusta johtuvaksi kamppailuksi. Tavallisimmin nämä koirat suhtautuvat hyvin välinpitämättömästi niille repimisleikin toivossa tarjottuun rättiin.

Ruokapeli, "otan pois ruokakupin, annan takaisin", tuntuu olevan edelleen monen omistajan käytössä, kun koira kasvatetaan ymmärtämään, että "johtajuus" kuuluu omistajalle. Tämä, jos mikä, nostattaa helposti puolustushalun ja epäluottamuksen omistajaa kohtaan ja koira voi purra. Itse en ole sitä koskaan tehnyt, koska mielestäni sillä ei ole mitään tekemistä koiran hallitsemisen kanssa. Ruokakuppiaan vartioivat pentukoironi ovat lopettaneet murisemisen itsestään, kun ovat huomanneet, että ruokaa on riittävästi ja saa syödä rauhassa. Millainen tunne sinulle heräisi, jos joku ryöstäisi voileipäsi juuri, kun olet nälkäisenä haukkaamasta siitä palasta? Monilla laumanvartijalla on tapana vartioida ruokaa, etenkin luitaan. Tätä on kunnioitettava ja koiran tulee saada ruokarauha. Tavaroiden ottaminen pois kannattaa tehdä vaihtokaupan avulla, koska silloin se on koiralle hyödyllistä ja toisaalta, jos ei ole "ryöstäjää", ei tarvitse puolustaakaan.

Yhteenvetona kouluttamisesta sanoisin, että se on sopivaa, jos sitä on mahdollisimman vähän ja se toteutetaan oikeilla menetelmillä ja koiran energiaa säästämällä järkeissä tilanteissa, kun koiran oma motivaatio on kohdallaan ja se tuntee hyötyvänsä asian tekemisestä.

Anne Juppi, Kennel Juppsguard (maremmano-abruzzese)

www.juppsguard.net